

Geneza konfliktu w Burkina Faso w latach 2014-2019

Krzysztof Danielewicz

Security
in practice

Geneza konfliktu w Burkina Faso w latach 2014-2019

Opracowanie: dr Krzysztof Danielewicz

Artykuł pierwotnie ukazał się w: Przegląd Geopolityczny, nr 32, 2020, s. 109-124.

W 2011 r. po upadku reżimu Kaddafiego w Libii rzesze jego doświadczonych żołnierzy Tuaregów, wyposażone w odpowiedni sprzęt oraz broń, powróciły do Mali. Ten powrót oraz ruchy odśrodkowe nacjonalistów tuareckich stworzyły warunki do wybuchu kolejnego powstania. W 2012 r. rozpoczął się konflikt zbrojny, który pomimo ogromnego wysiłku rządu malijskiego i środowiska międzynarodowego rozlewa się na kolejne kraje. Przez pierwsze lata jego trwania, mimo zagrożenia innych państw Sahelu, Burkina Faso cieszyła się spokojem i bezpieczeństwem wewnętrznym. Zmieniło się to od 2015 r., a liczba zamachów drastycznie wzrastała: z 3 zamachów w 2015 r., 12 – w 2016 r., 29 – w 2017 r. do 137 w roku 2018^[1]. Pomiędzy listopadem 2018 r. a marcem 2019 r. gwałtownie wzrósł poziom przemocy w rejonie Sahelu oraz liczba ofiar śmiertelnych. Porównując z tym samym okresem rok wcześniej, liczba ataków skierowana przeciwko cywilom wzrosła w Burkina Faso aż o 7028%^[2].

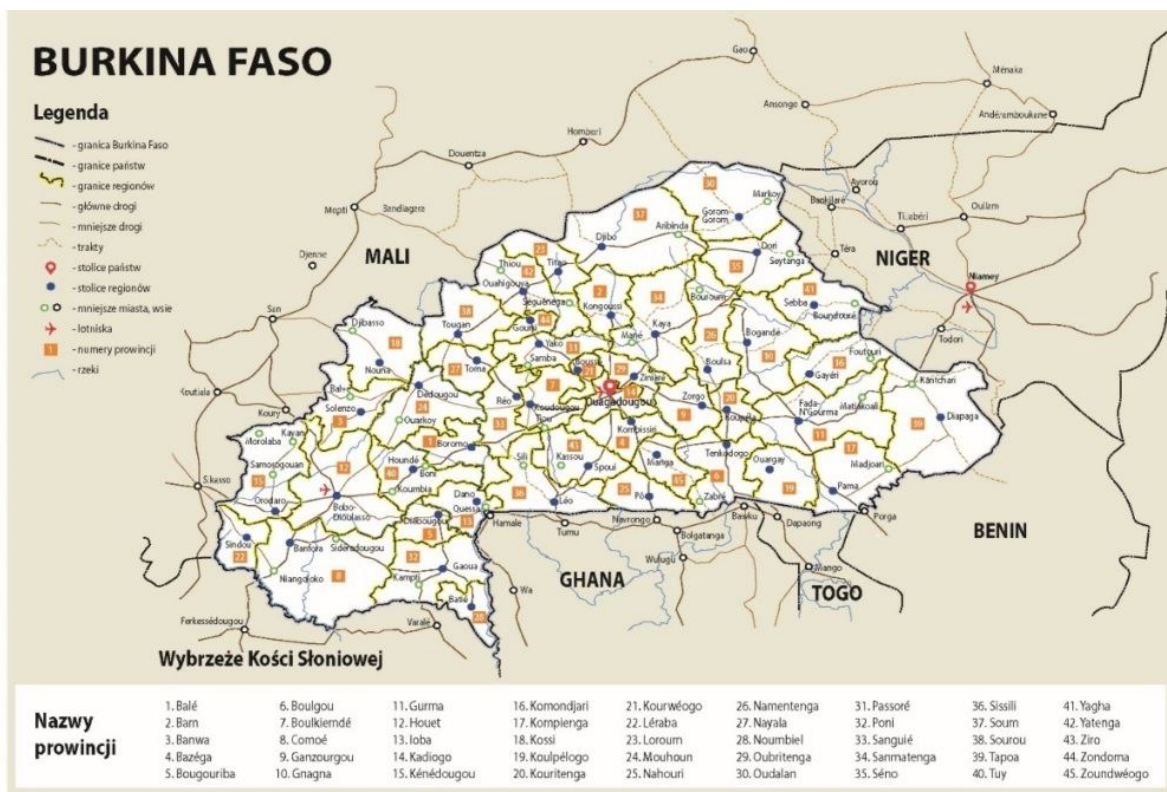
Celem niniejszego artykułu jest ukazanie najważniejszych czynników, które mogły wpłynąć na wybuch konfliktu zbrojnego w Burkina Faso oraz pogorszenie się jej sytuacji bezpieczeństwa.

Konflikt w Mali i początek problemów wewnętrznych w Burkina Faso

Burkina Faso (wcześniej znana jako Upper Volta) od końca XIX wieku była państwem kolonialnym rządzonym przez Francuzów. W latach 1932-1947 terytorium zostało podzielone pomiędzy Mali, Wybrzeże Kości Słoniowej i Niger. Dopiero 5 sierpnia 1960 r. Burkina Faso uzyskała niepodległość. Żyje w niej 16 mln ludzi na obszarze 272 tys. m². Strategiczne położenie na granicy Sahary powoduje, że Burkina Faso jest doskonałą bazą do prowadzenia rozpoznania w rejonie Sahelu i Sahary. Przez wiele lat odgrywała też kluczową rolę w mediacjach pomiędzy państwami czy grupami zbrojnymi w tym rejonie Afryki^[3].

Burkina Faso od wielu lat jest niestety bardzo uzależniona od zagranicznej pomocy. Ponad 80% wydatków budżetowych pochodzi z projektów rozwojowych i współpracy międzynarodowej. Kwota zagranicznej pomocy szacowana jest na ok. 400 mln USD rocznie. Dodatkowo sytuację wewnętrzną ratuje obecność wielu organizacji pozarządowych NGO, których w połowie lat 2000. było 16 tys. Tak liczna obecność NGO-sów wynikała z doskonałych warunków pracy

w tym kraju, bezpieczeństwa i relatywnie dobrej efektywności urzędników. Dwoma największymi partnerami Burkina Faso są Francja i USA. W ostatnich latach ta współpraca przybrała na znaczeniu ze względu na sytuację bezpieczeństwa w rejonie Sahelu-Sahary i znaczenie kraju w operacjach rozpoznawczych w rejonie[4].

Mapa 1. Podział administracyjny Burkina Faso. Kinga Kierzkowska na podstawie https://pl.wiktionary.org/wiki/Burkina_Faso#/media/Plik:Un-burkina-faso.png

Po wybuchu wojny w Mali 2012 r. sytuacja bezpieczeństwa w tym kraju i sąsiadującym Nigrze uległa pogorszeniu. Początkowo w Burkina Faso było lepiej ze względu na sprawny aparat bezpieczeństwa tego państwa. W czasie rządów byłego prezydenta Burkina Faso, Blaise'a Compaoré, wywiad i inne służby bezpieczeństwa działały bardzo skutecznie. Szefem wywiadu i zarazem szefem sztabu prezydenta był gen. Gilbert Diendéré, dysponujący bardzo rozbudowaną wewnętrzną i międzynarodową siatką wywiadowczą. Dodatkowo od połowy lat 2000. do 2012 r. reżim Compaoré zawarł nieformalne porozumienie z grupami zbrojnymi. W zamian za dostarczanie im broni i logistyki miał zapewnić ich neutralność. Przybycie tysięcy Malijczyków w latach 2012-2013 w związku z konfliktem w ich kraju zmieniło tę sytuację i zrodziło obawy, że konflikt zbrojny rozleje się na Burkina Faso. W konsekwencji kryzysu w Mali pojawiły się nowe grupy zbrojne, z którymi Compaoré miał słabsze relacje. W związku z tym prezydent zaczął modyfikować swoją wcześniejszą politykę, podejmując

działania bezpośrednie. Po styczniu 2013 r. rozmieścił 1000 żołnierzy na granicy z Mali, dodatkowo 650 z nich wysłał do Mali w ramach African-led International Support Mission to Mali (AFISMA[5]) pod kontrolą ECOWAS (Economic Community of West African States). Doprowadziło to do bezpośredniego zaangażowania Burkina Faso w działania zbrojne na Sahelu, co spowodowało, że kraj ten stał się kolejnym celem grup zbrojnych. Świadczy o tym wypowiedź rzecznika MUJAO[6] (The Movement for Unity and Jihad in West Africa), który stwierdził, że Bamako, Wagadugu oraz Niamey stały się celami dla zamachowców samobójców organizacji[7].

Niestety prezydent Blaise Compaoré nie mógł się starać o kolejną, piątą kadencję, rządząc i tak już przez ćwierć wieku – od 1987 r. Musiał oddać władzę w związku z ryzykiem powszechnych demonstracji, podobnych do tych z 2003, 2007 i 2011 r. Za każdym razem wojskowi protestowali przeciwko korupcji i brakowi przejrzystości w sektorze obronnym. Prezydent dymisjonował wtedy kilku wysokich rangą dowódców, co stopniowo podkopywało jego pozycję. W 2014 r. próbował przedłużyć swoją kadencję, ale po rozmowach z przywódcami opozycji oraz sił zbrojnych ostatecznie zdecydował się oddać władzę w ręce cywilno-wojskowego rządu przejściowego[8].

W 2015 r. nastąpiła jeszcze jedna nieudana próba puczu wojskowego. Zamach został przeprowadzony przez członków Prezydenckiego Pułku Bezpieczeństwa (The Presidential Security Regiment – RSP) 16 września 2015 r., mniej niż miesiąc przed planowanymi wyborami. Nieudany pucz był skierowany przeciwko rządowi tymczasowemu sprawującemu władzę po odejściu Blaise’a Compaoré. Sam prezydent wyjechał do Wybrzeża Kości Słoniowej w 2014 r. po 27 latach sprawowania władzy w Burkina Faso. 2 września 2019 r. dwóch generałów zostało skazanych na długoletnie wyroki więzienia za przeprowadzenie puczu. Generał Gilbert Diendéré otrzymał dwudziestoletni wyrok więzienia, natomiast gen. Djibrill Bassolé[9] – 10 lat. Generała Diendéré skazano za morderstwo i naruszenie bezpieczeństwa państwa, natomiast gen. Bassolé – za zdradę. Obaj generałowie stali na szczycie 84-osobowej grupy osób oskarżonych o próbę obalenia rządu tymczasowego. Sześćdziesięcioletni gen. Diendéré w trakcie próby zamachu stanu przewodził National Council for Democracy – ciału rządzącemu zamachowców, a dwa lata starszy Bassolé był ministrem spraw zagranicznych prezydenta. Powyższe wytworzyło poważne rozłamy w armii, które spowodowały jej osłabienie i obniżenie zdolności operacyjnych, co z kolei ma wpływ na obecny poziom bezpieczeństwa w tym kraju[10].

Pomimo pozornego spokoju przez wiele lat w Burkina Faso atmosfera wewnętrzna była napięta ze względu na brak skutecznego systemu sprawiedliwości, problemy ekonomiczne czy słabą opozycję. Najlepszą jednostką wojskową Burkina Faso był RSP, którego główne zadanie stanowiło zbudowanie i utrzymanie kordonu wokół prezydenta. Regiment liczył od 600 do 800 żołnierzy, dobieranych nie według pochodzenia etnicznego czy zamieszkania, a lojalności wobec prezydenta. W zamian cieszyli się szeregiem przywilejów i lepszym traktowaniem. Otrzymywali lepsze mieszkania, pensję i poza służbą nie obowiązywał ich ten sam system zachowań, co innych żołnierzy. Dodatkowo dysponowali lepszym uzbrojeniem, dzięki czemu dominowali nad innymi jednostkami sił zbrojnych. Przez wiele lat było to rozwiązanie modelowe dla innych państw, m.in. Mali. Pozostałe jednostki były bardzo mocno podzielone na specjalizacje. Wojsko znajdowało się cały czas pod kontrolą, kadra była słabo wyszkolona, a jednostki – niezbyt liczne. Chodziło o to, aby zminimalizować ryzyko przewrotu wojskowego i pokonać RSP[11].

Zdjęcie nr 1. Zakończenie szkolenia batalionu malijskiego w Koulikoro Training Centre.

Odejście Blaise'a Compaoré w październiku 2014 r. zdestabilizowało cały system służb specjalnych i bezpieczeństwa w kraju. Służby wywiadowcze były oparte bardziej na wzajemnych kontaktach niż instytucjach. Utworzone w 2015 r. nowe służby Narodowej Agencji Wywiadowczej (The National Intelligence Agency – ANR) nie osiągnęły jeszcze odpowiedniego poziomu operacyjnego. Dopiero zaczął się proces centralizacji wywiadu. Sytuację pogorszyło także rozwiązanie prezydenckiego pułku bezpieczeństwa RSP. Burkina

Faso nie ma także doświadczenia w prowadzeniu wojny z innym krajem, a już tym bardziej wojny asymetrycznej. Co prawda były małe epizody wojny z Mali z 1974 i 1985 r., ale to wszystko. Ma też ograniczone doświadczenie z walk poza granicami kraju, m.in. w Darfurze czy północy Mali, oraz w ramach MINUSMA (The United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali). Realnie siły zbrojne są bardziej armią paradną niż gotową do walk i poświęcenia. Dwa największe mankamenty w systemie Burkina Faso to brak informacji rozpoznawczych i sił powietrznych. Siły rozpoznawcze pełnią tylko zadanie sygnalizacyjne zagrożeń, ale brak śmigłowców powoduje konieczność wielogodzinnego podróżowania na miejsce. Brakuje także wyposażenia, treningu, samochodów, przez co wojsko nie jest tak sprawne jak wrogie grupy zbrojne. Ponieważ nie ma sprawnego systemu wywiadowczego, wojsko nie posiada umiejętności ich zbierania w środowisku cywilnym, przez co nie jest w stanie odpowiednio szybko reagować na działania grup zbrojnych[12].

Kolejny problem to podziały wewnętrzne w siłach bezpieczeństwa. Młodzi żołnierze nie są zadowoleni z sytuacji materialnej i uważają, że stara gwardia wspiera stary reżim, nie chce się ruszyć ze swoich klimatyzowanych gabinetów i nie potrafi poradzić sobie z nowymi zagrożeniami. Podoficerowie wskazują na słabość oficerów sztabowych w posługiwaniu się nowymi technologiami, szczególnie w zakresie komunikacji, która jest kluczowa w walce z terroryzmem. Problemy organizacyjne widać także w polityce kadrowej: brakuje oficerów administracyjnych lub mają oni niewystarczające kompetencje, aby poradzić sobie z awansami i polityką kadrową. Na to nakłada się niezdrowa rywalizacja pomiędzy policją a żandarmerią, co obniża i tak niską efektywność działań. Obie te struktury są rozmieszczane na wsi i miastach, przez co ich obowiązki się dublują. To wszystko razem wzięte wskazuje na powody problemów w zakresie zwalczania terroryzmu w Burkina Faso[13].

Problemy religijne i społeczne

Tolerancja religijna w Burkina Faso ma długą historię. Pierwszą religią na tym terenie był islam, w XIX w. Francuzi przywieźli chrześcijaństwo, uważane za religię elit z uwagi na nauki prowadzone w szkołach misyjnych, do których nie chcieli uczęszczać muzułmanie, traktując to jako część ucisku kolonialnego. Na końcu XX w. z USA dotarł tu protestantyzm. Pomimo różnic zarówno islam, jak i chrześcijaństwo korzystały z korzeni animistycznych. W Burkina Faso na porządku dziennym są mieszane małżeństwa, a rodzice szanują wybory dzieci w tych kwestiach bez względu na religię[14]. Jednak działania grup zbrojnych w ostatnich latach, próbujących wykopać podziały pomiędzy religiami, agresywne działania misyjne Arabii

Saudyjskiej i Kataru oraz ataki na obiekty religijne spowodowały coraz większe podziały pomiędzy różnymi religiami.

Generalnie problem muzułmanów można podzielić na trzy kategorie: ich widoczne niedowartościowanie w życiu publicznym i politycznym; sposób administracyjnego traktowania religii; edukacja, która jest kluczowa, aby stać się częścią elit. Kolejną kwestią jest to, że sam islam w Burkina Faso nie jest jednolity. Żyją tam głównie sunnici i sufici, których ci pierwsi uważają za złych muzułmanów, co oczywiście rodzi duże problemy. Sufici z kolei uważają sunnitów za radykałów, pozostających pod wpływem saudyjskiego wahhabizmu. Dodatkowo, podobnie jak w innych miejscach na świecie, wersją islamu sunni narzucanego ludności przez grupy zbrojne jest radykalny salafizm[15], czerpiący z wahhabizmu. Na to wszystko nakładają się jeszcze personalne ambicje liderów religijnych. W Burkina Faso następuje wzrost religijności, co wcale nie musi się wiązać z przemocą. Widać to dobrze na przykładzie mody, która zmienia się na typowo muzułmańską – czyli kobiety zakrywają twarz, mężczyźni noszą brody itp. Trendy te można zaobserwować w Wagadugu, gdzie studenci opuszczają zajęcia o 16.00 na czas modlitwy czy nie chcą brać udziału w nieformalnych dyskusjach z młodzieżą niemuzułmańską, co dziesięć lat temu byłoby nie do przyjęcia. W miastach pewne zmiany zachodzą także pod wpływem zagranicznych duchownych. Jednak najwyraźniej je widać na mających bardziej tradycyjne podejścia do życia wsiach.

Wyraźnie widać wpływy wahhabizmu w Burkina Faso, z którym z roku na rok wiąże się coraz więcej młodych ludzi. Wynika to z tego, że jest on bardzo dobrze zorganizowany na każdym szczeblu, posiada biura narodowe, regionalne i prowincjonalne. Promuje młodych duchownych imamów, a nauczyciele tego wyznania biegle posługują się językiem arabskim, co dodaje prestiżu. Oferuje także pomoc dla młodych, jeżeli ci przyjmą tę wersję islamu. Wahabici zmieniają swoje przyzwyczajenia i relacje z sąsiadami, nie dzielą się jedzeniem z chrześcijanami podczas Bożego Narodzenia i Wielkanocy, zakazują mieszanych małżeństw i oddalają się od swoich rodzin. Żądają także przyjęcia „prawdziwego islamu” i jednocześnie odrzucają tradycyjne wierzenia i zwyczaje, pielęgnowane przez sufi, jak np. poświęcanie zwierząt, używanie amuletów, czczenie świętych. Wiele z tych tradycji odegrało ważną rolę w utrzymaniu jedności społecznej. Pojawiają się także pierwsze oznaki nietolerancji ze strony wahabitów wobec niemuzułmanów. Chrześcijaństwo jest traktowane jako religia Zachodu, z którym należy walczyć. Zachód z kolei jest przedstawiany jako ten, który chce zniszczyć islam, co szczególnie widać w zachowaniach młodych muzułmanów.

Dużą rolę w propagowaniu wahhabizmu odgrywa Arabia Saudyjska, ale trudno jasno ocenić, ile środków przepływa z tego kraju do Burkina Faso, szczególnie przez NGO i inne projekty rozwojowe. Bardzo często powracający ze studiów w Zatoce Perskiej młodzi muzułmanie zaczynają głosić hasła, które w żaden sposób nie mają korzeni w tradycji Burkina Faso. Tylko jedna NGO, zwana Qatar Charity, zbudowała 496 meczetów, 60 studni, 21 wielofunkcyjnych kompleksów, 5 szkół i 18 centrów zdrowia w latach 2009-2015. Problemem jest to, że rząd w stolicy nie jest w stanie kontrolować treści przekazywanych w tych meczetach, weryfikować duchownych oraz sprawdzać liczby nieformalnych prywatnych miejsc modlitwy, całkowicie pozbawionych nadzoru[16].

Religią, która najszybciej rozwija się w ostatnich latach w Burkina Faso, jest protestantyzm. W latach 1960-2006 liczba wyznawców wzrosła pięć razy więcej niż muzułmanów oraz dwa razy więcej niż chrześcijan. Bardzo często jednak podejście protestantów jest nieprzychylnie innym wiarom, a najbardziej przeciwne tradycyjnym afrykańskim wierzeniom, które zawsze były spoiwem, na którym budowano wspólnoty społeczne. Protestanci nie chcą także brać udział w różnego rodzaju inicjatywach ponad podziałami religijnymi, są przeciwni mieszanym małżeństwom oraz próbują przekonywać do zmiany wiary wyznawców innych religii. Często prywatnie protestanci stawiają znak równości pomiędzy islamem a terroryzmem, szczególnie pochodzący z zagranicy, np. z Nigerii. Protestanci w Burkina Faso bywają bardziej radykalni od tych z innych krajów[17].

Różnorodność religijna i pokojowa koegzystencja w Burkina Faso stanowiły wyjątek w Afryce Subsaharyjskiej i Sahelu. Przez wiele lat wprawdzie muzułmanie narzekali, że nie są odpowiednio reprezentowani w strukturach administracyjnych państwa, ale nie była to paląca kwestia. Po odejściu prezydenta Compaoré pojawiły się nowe problemy wynikające z konfliktu na gruncie religijnym w Mali i Afryce Zachodniej, po raz pierwszy zaczęły też przybierać na sile także w Burkina Faso. Państwo to leży na skrzyżowaniu Afryki Zachodniej, gdzie fundamentaliści religijni zyskują na znaczeniu, z rejonem, gdzie swoje wpływy zyskuje Kościół protestancki, który często propaguje nietolerancję wobec innych wyznań. W Burkina Faso nigdy nie dochodziło do wojen cywilnych na gruncie religijnym. Bez większych problemów funkcjonowali obok siebie muzułmanie, chrześcijanie i wyznawcy religii animistycznych[18].

Zdaniem prezydenta Burkina Faso Rocha Marca Christiana Kaboré z maja 2019 r. grupy zbrojne przechodzą od kreowania konfliktu wykorzystującego podziały pomiędzy pasterzami a rolnikami do konfliktu pomiędzy muzułmanami a katolikami. Słowa te są potwierdzone

konkretnymi wydarzeniami: 29 kwietnia 2019 r. został zabity pastor protestancki i pięciu wiernych, natomiast 12 maja 2019 r. zamordowano sześciu katolików i spalono ich kościół. Następnego dnia kolejnych czterech katolików poniosło śmierć. Widać więc wyraźnie, że po demokratycznym przekazaniu władzy w Burkina w 2016 r. i początkowym optymizmie sytuacja ulega dramatycznemu pogorszeniu[19].

Ansarul Islam i jego sojusznicy

Pomimo że działania zbrojne na północy Burkina Faso mają bezpośredni związek z wojną w Mali, to jednak konflikt w tym państwie ma własną genezę. Znaczący wpływ miało powstanie Ansarul Islam (AI), które stanowi zagrożenie i stoi za większością działań zbrojnych. Grupa działa głównie na północy kraju w prowincji Soum.

Ansarul Islam został założony w 2016 r. w lesie Mondoro w Mali. Głównym rozgrywającym i jednocześnie założycielem był Malam Ibrahim Dicko, którego prawdziwe imię to Boureima Dicko. Urodził się w rodzinie lokalnego lidera religijnego – *marabu*[20]– w Soboule leżącym w prowincji Soum. Studiował w szkołach koranicznych w Mali i Burkina Faso, uczył się natomiast w Nigrze. Od 2009 r. zaczął prowadzić modły w wielu wsiach Soum. Był założycielem dwóch stacji radiowych: LA Voix du Soum i La radio Lutte contre la desertification (LRCD). Prowadził także modły w aktualnie zamkniętym meczecie Djibo. W 2012 r. władze oficjalnie uznały jego stowarzyszenie – Al-Irhad. Umiejętności oratorskie Malama spowodowały, że zyskał on dużą rozpoznawalność oraz popularność. Na początku swojej działalności grupa Ansarul Islam była manifestacją przeciwko porządkowi społecznemu w prowincji. Przez pierwsze lata Malam promował równość pomiędzy klasami społecznymi, kwestionował dominację tradycyjnych szefów/starszyzny oraz monopolizację przywódców religijnych wywodzących się z rodzin *marabu*. Oskarżał ich o dorabianie się kosztem społeczeństwa. Głoszone hasła pozwoliły mu zdobyć popularność wśród szerokich rzesz, głównie młodzieży i społecznie wykluczonych warstw społecznych. Kiedy jednak sięgnął po metody siłowe, utracił wiele z wcześniejszego poparcia. Mimo to wpływy, które mu pozostały, wystarczyły do prowadzenia umiarkowanych działań partyzanckich skierowanych przeciwko władzom lokalnym i krajowym. Ansarul Islam jest ruchem, po połowie, społecznym i religijnym. Grupa sprzeciwia się bardziej tradycyjnym wierzeniom i tradycji niż nowoczesności. Wykorzystuje islam, aby określić swój opór przeciwko systemowi społecznemu, który rodzi sprzeciw i frustrację[21].

Szczególną popularnością cieszyły się przemówienia antyrządowe Malama; w pewnym momencie codziennie prowadził audycje radiowe, sponsorowane prawdopodobnie przez źródła zewnętrzne. Rząd przejściowy zablokował jego projekty związane z budową kilku meczetów przez Al-Irchad, o co sam Malam oskarżał synów tradycyjnych *marabu*. Jego radykalne kazania wywołały alarm wśród władz lokalnych, ale nikt nie podjął skutecznych działań neutralizujących. Przez chwilę został objęty kontrolą służb bezpieczeństwa Compaoré, jednak skończyło się to wraz z upadkiem reżimu. Wcześniej, jeszcze we wrześniu 2013 r., Malam został aresztowany przez francuskie siły Operation Serval w Tessalit na północy Mali. W trakcie zatrzymania znaleziono przy nim dużą kwotę pieniędzy w euro. Po zatrzymaniu spędził prawie dwa lata w więzieniu w Bamako, z którego wyszedł w 2015 r.[22]

Malam miał w swoim życiorysie także przynależność do Ansar Dine[23] i Katibat[24] Macina w centralnej Mali. Według uciekiniera z tej drugiej organizacji jej lider Amadou Kouffa odegrał bardzo ważną rolę w powstaniu AI. Dużego wsparcia udzieliły także Katibat Macina i Katibat Serma, z którymi AI brał udział w wielu zamachach w centralnej Mali[25]. Swój pierwszy atak AI przeprowadził w grudniu 2016 r. w leżącej w północnych rejonach Burkina Faso miejscowości Nassoumbou, gdzie zabito 12 żołnierzy. Był to największy, do tamtej chwili, zamach terrorystycznym w tym kraju, wspierany przez członków Katibat Macina oraz inną grupę Ansar Dine, tj. jej Katibat Serma. Według dostępnych źródeł AI wspierał także obie wymienione grupy w jej atakach terrorystycznych w centralnej Mali. Sam także jest przez nie wspierany zarówno logistycznie, jak i szkoleniowo^[26].

W czerwcu 2017 r. na Facebooku opublikowano oficjalne oświadczenie Jafara Dicko, młodszego brata Malama, w którym zeznał, że został liderem organizacji Ansarul Islam. Informacja została jedynie częściowo potwierdzona przez siły bezpieczeństwa Burkina Faso, według których Malam mógł zginąć od ran w trakcie operacji sił bezpieczeństwa wiosną 2017 r. W związku z tym w dalszym ciągu pojawiają się wątpliwości, czy rzeczywiście nie żyje^[27].

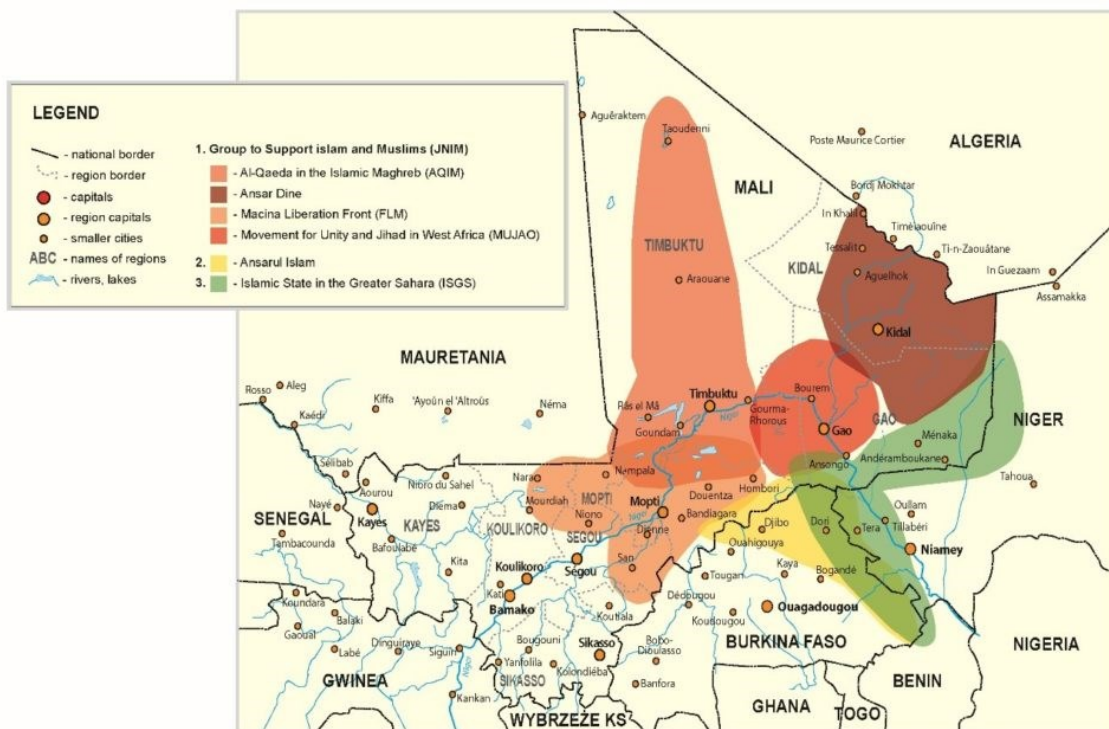
20 lutego 2018 r. USA wpisały AI na listę organizacji terrorystycznych. Z kolei w czerwcu 2018 r. minister bezpieczeństwa Burkina Faso opublikował listę poszukiwanych osób oskarżonych o terroryzm. W większości są to członkowie Ansarul Islam. Listę otwiera Abdoul Salam Dicko (aka Djaffa), brat pierwszego lidera organizacji. Znajduje się na niej również Aboubacar Sawadogo, doradca i trener AI, przez długi czas związany z Ansar Dine w Mali.

Odpowiedzialny za tworzenie skrzydła Ansar Dine w Burkina Faso w 2015 r., został aresztowany w Mali w 2016 r.[28]

Organizacja Ansarul Islam jest produktem społeczno-politycznym oraz kulturalnym Soum. Stanowi odbicie żądań i aspiracji większości społeczeństwa tej prowincji, która była pozbawiona zarówno władzy politycznej, jak i religijnej. Te z kolei żądania i aspiracje szybko otrzymały wsparcie ze strony grup zbrojnych z terenu Mali. Ruchom tym sprzyjało odczucie osamotnienia i zaniedbania ze strony władz Burkina Faso, które były oskarżane o zaniedbania w kwestii rozwoju ekonomicznego i potencjału Sahelu. Duże niedopatrzenia w kwestii rozwoju infrastruktury drogowej, bardzo ograniczony dostęp do usług medycznych, brak wody i prądu oraz niski poziom edukacji powodowały ogromne niezadowolenie społeczne. Centrum administracyjnym prowincji jest miasto Djibo, które do dziś nie ma asfaltu. Dodatkowo miejscowe surowce naturalne są eksploatowane przez zachodnie firmy bez żadnych profitów dla lokalnej społeczności[29].

Inną grupą, z którą jest powiązany Ansarul Islam, jest JNIM[30] – The Groups for Support of Islam and Muslims, konglomerat grup powiązanych z Al-Kaidą, która działa na północy Burkina Faso. Grupa ta brała udział w szkoleniu Ansarul Islam, a także wyposażyła ją w improwizowane ładunki wybuchowe (Improvised Explosive Devices – IED). Poza JNIM Ansarul Islam aktywnie współpracuje prawdopodobnie z grupą powiązaną z tzw. Państwem Islamskim, tj. The Islamic State in the Greater Sahara – ISGS[31]. Według ONZ Ansarul Islam dzieli się na dwie frakcje, z których jedna związana jest z JNIM, a druga – z Islamic State w rejonie Burkina Faso. Nie wiadomo do końca, jaka jest rola AI w JNIM, ale JNIM cały czas wspiera AI w prowadzeniu działań zbrojnych w Burkina Faso. AI łączy z JNIM ideologia, działania operacyjne oraz wsparcie logistyczne. Nie można wykluczyć także, że JNIM patrzy na Ansarul Islam jak na część strategii rozszerzania swojej działalności na inne państwa, dając im poczucie związków z daną społecznością lokalną[32].

Rejony operowania ugrupowań zbrojnych na Sahelu

Mapa 2. Rejony operowania ugrupowań zbrojnych na Sahelu. Kinga Kierzkowska na podstawie <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2019/06/conflicts-in-mali>

Ważnym problemem sprzyjającym procesowi werbunku młodych ludzi przez organizacje zbrojne jest kwestia zaniedbań w stosunku do pasterskiej ludności Fulani. Fulani tradycyjnie byli niechętni wysyłaniu swoich dzieci do szkół francuskich, a sam system administracji rządowej, wzorowany na francuskim, był dla nich trudny do zrozumienia. To z kolei przekładało się na trudności w załatwianiu formalności administracyjnych. Nawet urzędnicy wysyłani do prowincji traktują swoją pracę jak zsyłkę, inni natomiast korzystają z okazji i szybko się dorabiają, angażując się w przemysł czy korupcję. Problem stanowi nawet zdobycie odpowiednich dokumentów rządowych. W społeczności Fulani na Sahelu dominuje odczucie bycia ofiarami systemu, co wprost przekłada się na niską efektywność działań sił bezpieczeństwa, zwalczających Ansarul Islam. Są one nieskuteczne także dlatego, że część przedstawicieli sił bezpieczeństwa popiera Ansarul Islam, a społeczność nie chce współpracować również ze względu na terror wprowadzany przez organizacje. Sytuacji nie poprawia także wzmocnienie sił rządowych czy bardziej dyskretna współpraca z lokalnymi informatorami. Ludzie obawiają się sił bezpieczeństwa, które dopuszczają się bezprawnych zatrzymań, złego traktowania, co tylko pogłębia poczucie niesprawiedliwości. Siły bezpieczeństwa z kolei tłumaczą, że czasami zatrzymują całe grupy po to, aby po zwolnieniu

niektórych z nich nie byli oni oskarżani o współpracę, a przez to narażani na zemstę ze strony Ansarul Islam. Sytuacja w Burkina Faso nieco przypomina tę z Mali^[33].

Działania militarne w Burkina Faso

Duży problem stanowi powolna odbudowa systemu bezpieczeństwa po upadku systemu w związku z odejściem reżimu Compaoré. Wyjściem z sytuacji jest poprawa współpracy regionalnej w zakresie bezpieczeństwa. Burkina Faso angażuje się w operacje wspólnie z siłami Mali i Francji z Operation Barkhane, które powstały w miejsce sił francuskich, działających w ramach Operation Serval, w sierpniu 2014 r. Francuskie siły z tzw. Operation Barkhane liczą obecnie 4500 żołnierzy w rejonie najbardziej zagrożonym zamachami, czyli na styku granic Mali, Burkina Faso i Nigru. Trzy główne bazy to: N'Djamena w Czadzie, gdzie jest zlokalizowane dowództwo misji, Gao w Mali i Niamey w Nigrze. W październiku 2018 r., na prośbę Burkina Faso, rejon operacji został rozszerzony o ten kraj^[34]. Z kolei 2 lutego 2020 r. francuska minister obrony Florence Parly ogłosiła decyzję o zwiększeniu swojego kontyngentu na Sahelu o kolejnych 600 żołnierzy, którzy przybędą w rejon operacji do końca 2020 r. Ich najważniejszym zadaniem będzie zapewnienie bezpieczeństwa w rejonie granicznym Mali, Burkina Faso i Nigru. Wzrost liczby żołnierzy ma wywrzeć większą presję m.in. na JNIM, AI czy ISGS^[35].

Problemem w skuteczności podejmowanych działań zbrojnych w Burkina Faso jest jednak utrzymanie stałej obecności sił bezpieczeństwa na północy kraju, głównie w czasie pory deszczowej od lipca do października, kiedy drogi są w większości nieprzejezdne. Dodatkowo należy wziąć pod uwagę zdolność grup zbrojnych do szybkiego zastępowania utraconych liderów, zmiany strategii i dostosowywania się do zmieniających warunków. Przykładem jest użycie w Burkina Faso IED – pierwszy raz w sierpniu 2017 r. Z doświadczeń innych krajów, jak np. Afganistan, widać też, że bardzo często nowi przywódcy grupy są jeszcze bardziej radykalni i zdeterminowani. Kolejnym problemem jest powstawanie uzbrojonych w broń strzelecką cywilnych grup samoobrony, zwanych Koglweogo, w wielu miejscach Burkina Faso. Ich zadaniem jest obrona ludności przed kryminalistami, złodziejami bydła itp. W niektórych miejscach, jak np. w Kerboule (kopalnia złota), grupy Koglweogo zostały wyparte przez Ansarul Islam. W przyszłości walki pomiędzy nimi mogą przybierać na sile. Innym aktorem mogą być grupy Ruga – grupy pasterzy Fulani, którzy uzbrojeni w broń myśliwską zajmują się odzyskiwaniem utraconych lub skradzionych zwierząt. Na szczęście na obecnym etapie takiego problemu jeszcze nie ma^[36].

Siły zbrojne Burkina Faso są także bardzo aktywne w ramach misji MINUSMA[37]. Żołnierze MINUSMA rozmieszczeni są w 13 bazach w ramach trzech sektorów, z dowództwem głównym położonym w Bamako. Sektor północny obejmuje Kidal, Tessalit, Aguelhoc; sektor wschodni – Gao, Ménaké, Ansongo; sektor zachodni – Timbuktu, Diabaly, Douentzè, Goundam, Gossi, Mopti, Sévaré.

Od 2013 r. w ramach MINUSMA zginęło 191 żołnierzy, co czyni ją najbardziej śmiertelną misją ONZ na świecie[38]. 28 czerwca 2019 r. Rada Bezpieczeństwa ONZ kolejny raz przedłużyła o rok misję MINUSMA i utrzymała jej wielkość na poziomie 13 289 żołnierzy i 1920 policjantów. Utworzono także sektor centralny z dowództwem w Mopti[39]. Ciekawe jest, że pomimo problemów wewnętrznych w Burkina Faso kraj ten utrzymuje 2900 żołnierzy w ramach misji ONZ MINUSMA, co stanowi ponad 30% żołnierzy z liczących 9100 sił zbrojnych. Powyższe może wynikać z tego, że za udział w siłach MINUSMA płaci ONZ, a nie są to małe stawki, szczególnie jeżeli weźmie się pod uwagę zarobki w Burkina Faso[40].

Inną, najnowszą i niezmiernie ważną inicjatywą, mającą poprawić bezpieczeństwo w tym kraju, jest udział w międzynarodowych regionalnych strukturach wojskowych G5 Sahel. Siły G5 Sahel zostały ustanowione w 2014 r. na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Burkina Faso, Czadem, Mali, Mauretanią i Nigrem. Celem było umocnienie współpracy ekonomicznej i bezpieczeństwa w Sahelu, a także radzenie sobie z wyzwaniami bezpieczeństwa ze strony grup islamskich. W 2017 r. utworzono wspólne połączone dowództwo FC-G5S – Force Conjointe du G5 Sahel/ G5 Sahel Joint Force. Koncepcja G5 Sahel została oparta na czterech filarach, jakimi są:

- zwalczanie terroryzmu, przemytu narkotyków i ludzi;
- udział w odbudowie struktur państwa nad niektórymi regionami, stworzeniu warunków dla powrotu uchodźców i uciekinierów;
- prowadzenie pomocy humanitarnej i dostarczenie pomocy dla osób dotkniętych kryzysem;
- udział we wprowadzaniu strategii rozwoju w całym regionie G5 Sahel.

Docelowo G5 Sahel ma odpowiadać za kontrole nad rejonem o powierzchni 5 mln km². Cały rejon jest podzielony na trzy sektory – zachodni, centralny i wschodni. W każdym sektorze mają operować po dwa – trzy bataliony, każdy po 650 żołnierzy, w sumie 5000 żołnierzy[41].

Zakończenie

Wyraźne podziały pomiędzy państwem a społeczeństwem w Burkina Faso stanowią skuteczną pożywkę dla konfliktu. Podobnie jak w Mali, północne rejony czują duży rozdźwięk pomiędzy swoim potencjałem a poziomem rozwoju tych terenów. Urzędników państwowych czy siły zbrojne traktują jak obcych, którzy chcą się dorobić ich kosztem. W konsekwencji ludność Soum jest oporna wobec współpracy z siłami rządowymi, które często pochodzą z innych prowincji i czasami używają brutalnych metod. Sytuacja ta bardzo przypomina tę panującą w centralnych rejonach Mali. Dodatkowo terytorium Mali stanowi doskonałą bazę wypadową i logistyczną dla Ansarul Islam. Konflikt na północy Burkina Faso wynika też z braku zrozumienia ze strony rządu dla podziałów społecznych na północy, podziałów społecznych, religijnych itp. To wszystko razem wzięte daje poparcie dla działań Ansarul Islam oraz innych grup zbrojnych.

Wzrostowi aktywności grup zbrojnych w Burkina Faso sprzyja także ogromne ubóstwo. Ponad 40% społeczeństwa żyje za niespełna 2 USD dziennie. Tylko w 2019 r. liczba osób zmuszonych opuścić swoje miejsca zamieszkania zwiększyła się o 500%: z 87 tys. do 650 tys.^[42]

Skuteczne rozwiązanie zależy od zakończenia konfliktu w Mali oraz opracowania i wdrożenia skutecznego planu rozwoju rejonów ze strony rządu w Burkina Faso. Działania te powinny zostać ukierunkowane zasadniczo na:

- sformułowanie skutecznego planu uwzględniającego społeczne i lokalne zależności na północy;
- zredukowanie podziałów i nieufności pomiędzy siłami bezpieczeństwa i władzami a lokalną ludnością;
- położenie większego nacisku na programy rozwojowe na Sahelu, promowanie hodowli, poprawa systemu sprawiedliwości, walka z korupcją;
- praca nad umocnieniem współpracy długoterminowej pomiędzy Mali, Nigrem a Burkina Faso w zakresie systemu sprawiedliwości i służb bezpieczeństwa.

Słowa klucze: Sahel, Mali, Burkina Faso, JNIM, ISGS, Terrorism, Ansarul Islam

[1] *The Complex and Growing Threat of Militant Islamist Groups in the Sahel*, „The Africa Center for Strategic Studies”, online, 15.02.2019, <https://africacenter.org/spotlight/the-complex-and-growing-threat-of-militant-islamist-groups-in-the-sahel/>, 01.04.2018.

[2] S. Jones, *Press release: political violence skyrockets in the Sahel according to latest ACLED data*, <https://www.acleddata.com/2019/03/28/press-release-political-violence-skyrockets-in-the-sahel-according-to-latest-acled-data/>, 17.01.2020.

[3] *Burkina Faso: With or Without Compaoré, Times of Uncertainty*, „International Crisis Group”, Report 205, Africa, 22 July 2013 r., <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/burkina-faso/burkina-faso-or-without-compaore-times-uncertainty>, 04.07.2019.

[4] Burkina Faso posiada na swoim terytorium cztery kopalnie złota pod kontrolą firm zachodnich: dwie na północy w Kalsaka i Taparko około 100 km od granicy z Mali oraz Inata i Essakane kilkadziesiąt kilometrów od granicy z Mali. Kopalnie, które dały łącznie 32,5 ton złota w 2011 r., są potencjalnym celem ataków dla grup rebelianckich z Mali. Tamże.

[5] 20 grudnia 2012 r. przegłosowano rezolucję Rady Bezpieczeństwa ONZ 2085, która ustanawiała międzynarodową, kierowaną przez państwa afrykańskie, misję wsparcia dla Mali – AFISMA (African-led International Support Mission in Mali). Początkowo AFISMA została ustanowiona na jeden rok i miała zapewnić warunki do przestrzegania praw człowieka w Mali, wsparcia humanitarnego, przywrócenia porządku konstytucyjnego oraz integralności terytorialnej Mali. Państwa ECOWAS i Unii Afrykańskiej miały wspólnie zebrać około 3300 żołnierzy, by wesprzeć 5000 żołnierzy malijskich. Koszt misji szacowano na 200 do 500 mln USD. 26 marca 2013 r. prezydent ECOWAS wystosował pismo do sekretarza generalnego ONZ z wnioskiem o transformację misji AFISMA w misję Narodów Zjednoczonych (ONZ). W związku z powyższym na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2100 z 25 kwietnia 2013 r. powołano do życia misję wojskową ONZ: United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali – MINUSMA. Zgodnie z rezolucją przekazanie odpowiedzialności pomiędzy misjami AFISMA i MINUSMA miało nastąpić 1 lipca 2013 r. A. Arieff, *Crisis in Mali*, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42664.pdf>, 29.07.2013; Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ, S/RES/2085 (2012) z 20 grudnia 2012 r., http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2085.pdf, 10.02.2014; Resolution 2100 (2013), Adopted by the Security Council at its 6952nd meeting, on 25 April 2013, United Nations S/RES/2100 (2013), http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2100.pdf, 10.02.2014.

[6] MUJAO to organizacja terrorystyczna, nazwana tak od skrótu francuskiej nazwy organizacji „Mouvement pour le Tawhîd et du Jihad en Afrique de l’Ouest” (wersja angielska brzmi: „The Movement for Oneness and Jihad in West Africa” – MOJWA). Organizacja powstała w 2011 r. w nie do końca jasnych okolicznościach. Prawdopodobnie było to wynikiem swego rodzaju sprzeciwu członków AQIM (Al-Kaida Islamskiego Magrebu (Al-Qaeda in the Islamic Maghreb)– nie-Algierczyków, których z powodu ich narodowości nie dopuszczano do władzy w organizacji. Liderem MUJAO był Mauretańczyk Hamada Ould Mohamed Kheirou (alias Abou Qumqum). D. Cristiani, *West Africa’s MOJWA Militants – Competition for al-Qaeda in the Islamic Maghreb?*, Terrorism Monitor Volume: 10 Issue: 7, 6 April 2012, s. 6-7, http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_010_Issue07_02.pdf, 31.07.2013.

[7] R. Depagne, *Burkina Faso’s Alarming Escalation of Jihadist Violence*, „International Crisis Group”, 05.03.2018, <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/burkina-faso/burkina-fasos-alarming-escalation-jihadist-violence>, 02.07.2019.

[8] S. Elischer, *Contemporary Civil-Military Relation in the Sahel*, West African Papers, No. 19, 19.02.2019, s. 14, https://read.oecd-ilibrary.org/development/contemporary-civil-military-relations-in-the-sahel_f17713c9-en#page4, 02.02.2020.

[9] Ciekawe jest to, że Djibrill Bassolé w sierpniu 2012 r. negocjował w Kidal warunki zakończenia walk w Mali z liderem Ansar Dine – Ag Ghalym. A. Thurston, *Political settlements with jihadists in Algeria and the Sahel*, „West African Papers”, October 2018, No. 18, s. 12, https://read.oecd-ilibrary.org/development/political-settlements-with-jihadists-in-algeria-and-the-sahel_0780622a-en#page3, 02.02.2020.

[10] *Burkina Faso convicts two generals over deadly 2015 coup*, „Al Jazeera”, 02.09.2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/09/burkina-faso-convicts-generals-2015-coup-190902121107740.html>, 02.09.2019.

[11] *Burkina Faso: With or Without Compaoré...*

[12] *The Social Roots of Jihadist Violence in Burkina Faso’s North*, „International Crisis Group”, Report 254, Africa, 12.10.2017 r., <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/burkina-faso/254-social-roots-jihadist-violence-burkina-fasos-north>, 04.07.2019.

[13] Tamże.

[14] *Burkina Faso: Preserving the Religious Balance*, „International Crisis Group”, 6 September 2016, Report 240, <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/burkina-faso/burkina-faso-preserving-religious-balance>, 04.07.2019.

[15] Salafizm jest radykalnym odłamem islamu, często łączonym z wahhabizmem, co nie do końca jest słuszne. Wyznawcy salafizmu nawołują i dążą do wprowadzenia czystego islamu z czasów Proroka Mahometa. Wierzą w możliwość utworzenia państwa islamskiego z szariatem jako źródłem obowiązującego prawa. Często wyznawcy salafizmu, tzw. salafi jihadis, dopuszczają się ataków przemocy, w tym terrorystycznych, na całym świecie w imię wprowadzenia swojej wizji świata. *What is Salafism and should we be worried?*, <http://www.theweek.co.uk/politics/6073/what-salafism-and-should-we-be-worried>, 16.02.2014.

[16] *Burkina Faso: Preserving the Religious...*

[17] Tamże.

[18] Tamże.

[19] S.M. Nir, *Burkina Faso Racked by Escalating Violence*, „The New York Times”, 18.05.2019, <https://www.nytimes.com/2019/05/18/world/africa/burkina-faso-violence-extremism.html>, 03.02.2020.

[20] Lokalny imam.

[21] *The Social Roots of Jihadist...*

[22] Tamże.

[23] Organizacja o zabarwieniu radykalnego islamu, utworzona w 2011 r. przez jednego z ważnych liderów Tuaregów Iyada Ag Ghaly’ego. Najważniejszym czynnikiem, który popchnął go do utworzenia własnej organizacji Ansar Dine, było odrzucenie jego propozycji większej integracji Tuaregów wokół radykalnego islamu salafi, tożsamego do wyznawanego przez Al-Kaidę Północnego Maghrebu (AQIM). B. Lecocq i in., *One Hippopotamus and Eight Blind Analysts: A multivocal analysis of the 2012 political crisis in the divided Republic of Mali Extended Editors Cut**, <http://bamakobruce.files.wordpress.com/2013/04/lecocq-mann-et-al-hippo-directors-cut.pdf>, 29.12.2013.

[24] Katibat to struktura odpowiadająca batalionowi.

[25] C. Weiss, *Burkina Faso wanted list details Ansaroul Islam network*, „Long War Journal”, online, 24.06.2018, <https://www.longwarjournal.org/archives/2018/06/burkina-faso-wanted-list-details-ansaroul-islam-network.php>, 24.06.2019.

[26] B. Roger, *Qui est l'imam Ibrahim Dicko, la nouvelle terreur du nord du Burkina?*, „Jeune Afrique”, 09.01.2017, <http://www.jeuneafrique.com/390558/politique/limam-ibrahim-dicko-nouvelle-terreur-nord-burkina/>, 26.08.2018; C. Weiss, *State Department designates Burkinabe jihadist group Ansaroul Islam*, „Long War Journal”, 20.02.2018, <https://www.longwarjournal.org/archives/2018/02/state-department-adds-burkinabe-jihadist-group-to-terror-designation-list.php>, 24.08.2018; *State Department Designation of Ansarul Islam*, <https://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2018/02/278481.htm>, 06.08.2018.

[27] *The Social Roots of Jihadist...*

[28] C. Weiss, *Burkina Faso wanted list details...*

[29] *The Social Roots of Jihadist...*

[30] JNIM (Jama'at Nusrat al-Islam wal-Muslimin in Mar), The Groups for Support of Islam and Muslims – powstała 2 marca 2017 r. z konsolidacji głównych bloków zbrojnych, tj. Ansar Dine, Al-Murabitoon – oddziału AQIM działającego na Saharze, i Macina Liberation Front. Liderem JNIM został lider Ansar Dine Iyad ag Ghaly. W trakcie zakładania JNIM jej lider ponownie złożył *bayat*, ślubując wierność emirom i szejkom, liderowi AQIM – Abu Musabowi Abdelowi Wadoudowi (Abdulmalekowi Droukdeowil), Aymanowi al-Zawahiriemu oraz emirowi talibów w Afganistanie Mullahowi Haibatullahowi Akhundzadowi. T. Joscelyn, *Analysis: Al Qaeda groups reorganize in West Africa*, „FDD's Long War Journal”, 13.03.2017, <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/03/analysis-al-qaeda-groups-reorganize-in-west-africa.php>, 04.02.2019.

[31] Po powołaniu tzw. Państwa Islamskiego w czerwcu 2014 r. rozpoczęło ono swoją ekspansję także w Afryce. W grudniu 2014 r. doszło do rozłamu w szeregach Al-Murabitoon. Jeden z byłych liderów MUJAO, organizacji wchodzącej w skład Al-Murabitoon, Abu Walid al-Sahrawi odłączył się i w maju 2015 r. wraz ze swoimi kluczowymi ludźmi założył odłam IS w Mali, składając oświadczenie lojalności jego liderom. Abu Bakr al-Baghdadi oficjalnie przyjął je dopiero w październiku 2016 r. Nowa organizacja – The Islamic State in the Greater Sahara (ISGS) – 15 czerwca 2019 r. opublikowała krótkie wideo, na którym jej członkowie w Mali i Burkina Faso odnowili przysięgę wierności wobec Al-Baghdadiego. T. Joscelyn, *Jihadists in West Africa renew allegiance to Abu Bakr al-Baghdadi*, „Long War Journal”, online, 17.06.2019, <https://www.longwarjournal.org/archives/2019/06/jihadists-in-west-africa-renew-allegiance-to-abu-bakr-al-baghdadi.php>, 02.07.2019.

[32] T. Joscelyn, *Analysis: Al Qaeda groups reorganize...*

[33] *The Social Roots of Jihadist...*

[34] *A Review of Major Regional Security Efforts in the Sahel*, „The Africa Center for Strategic Studies”, online, 04.03.2019, <https://africacenter.org/spotlight/review-regional-security-efforts-sahel/>, 01.04.2019.

[35] *France to send 600 more troops to fight armed groups in Sahel*, „Al Jazeera”, 02.02.2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/02/france-send-600-troops-fight-armed-groups-sahel-200202143520086.html>, 02.02.2020.

[36] *The Social Roots of Jihadist...*

[37] Misja MINUSMA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali) została powołana na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2100 z 25 kwietnia 2013 r. Zgodnie z tym dokumentem 1 lipca 2013 r. miała przejąć odpowiedzialność od misji AFISMA (African-led International Support Mission). MINUSMA, która otrzymała wstępny mandat na okres 12 miesięcy, docelowo miała liczyć 11 200 osób personelu wojskowego oraz 1440 policjantów, rozmieszczonych na terenie rejonów objętych konfliktem w Mali. Do najważniejszych zadań MINUSMA należało: stabilizacja kluczowych rejonów zamieszkałych przez Malijczyków oraz wsparcie procesu ponownego ustanawiania oficjalnych władz malijskich; wspieranie wprowadzania w życie mapy drogowej dla Mali, włączając w to dialog polityczny i proces wyborczy; ochrona cywilów i personelu ONZ; promocja i ochrona praw człowieka; wsparcie akcji humanitarnej; ochrona obiektów kultury; wsparcie dla narodowych i międzynarodowych organów wymiaru sprawiedliwości. Dodatkowo Rezolucja 2100 dawała siłom francuskim prawo do zastosowania niezbędnych środków pomocy dla MINUSMA w przypadku zagrożenia od początku jej działalności do końca obowiązywania mandatu. Resolution 2100 (2013)...

[38] *A Review of Major Regional...*

[39] *West Africa: shifting strategies in the Sahel*, „International Institute for Security Studies”, 01.10.2019, <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2019/10/csdp-west-africa-sahel>, 15.01.2020.

[40] *Finding the Right Role for the G5 Sahel Joint Force*, „International Crisis Group”, Africa Report N°258, 12 December 2017, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/258-finding-the-right-role-for-the-g5-sahel-joint-force.pdf>, 20.01.2020.

[41] *A Review of Major Regional...*

[42] M. Awad, *Burkina Faso: The making of a humanitarian crisis*, „World Food Programme Insight”, 20.12.2019, <https://insight.wfp.org/burkina-faso-the-making-of-a-humanitarian-crisis-813296ac3a1a>, 03.02.2020.